

2023-04-25 Nr. NV-961

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-469(2), TAIS-23-2414(3); TAP-23-470(2), TAIS-23-2415(3); TAP-23-471 (2), TAIS-23-4833(2)		DĖL LIGOS IR MOTINYSTĖS SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 11¹, 12, 16, 18, 19, 21, 24, 25 IR 33 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR NEDARBO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO 6, 8 IR 12 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTU		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Socialinės apsaugos ir darbo ministerija</i>	<i>Pasirenkama</i> ☒ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☐ Nesvarstyta 2023-04-18	<i>Pasirenkama</i> ☐ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☒ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Grąžinti tobulinti
Igyvendina Vyriausybės programą	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

Poreikis peržiūrėti socialinio draudimo motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokas ir socialines garantijas ligos ir vaikų, neįgalių šeimos narių slaugos atvejais, siejamas su siekiu spręsti sisteminės problemas:

- Dirbančių ir socialinio draudimo įmokas mokančių asmenų socialinės garantijos vaiko priežiūros atveju yra mažesnės nei nedirbančiųjų, kas nevisiškai atitinka socialinio teisingumo ir socialinio draudimo principus.** Nustatytas minimalios socialinio draudimo (motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros) išmokos dydis yra 294 Eur (6 BSI), tačiau atskaičius 6 proc. privalomojo sveikatos draudimo įmokas, jos dydis siekia tik 276 Eur. Tuo tarpu besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai skirta išmoka, mokama pagal Išmokų vaikams įstatymą, yra lygi 294 Eur (6 BSI), nuo kurios mokesčiai neatskaitomi. Be to, minimalios motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokos, mokamos pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą (Įstatymas), asmenims, kurie dirbo ir mokėjo socialinio draudimo įmokas, yra mažesnės nei minimalių vartojimo poreikių dydis (MVPD, 354 Eur).
- Asmenys, kuriems suteiktos vaiko priežiūros atostogos ir kurie gauna minimalią ar maksimalią vaiko priežiūros išmoką, vaiko priežiūros metu norėdami bent dalinai dirbti to daryti neskatinami.** Nes jų pajamų ir vaiko priežiūros išmokos bendra suma yra apribota minimaliu kompensuojamuoju uždarbiu (6 BSI, 294 Eur) ir maksimaliu kompensuojamu uždarbiu (2 vidutiniai mėn. darbo užmokesčiai (VDU), 3774 Eur). Asmuo, kuris įmokas moka nuo didesnės nei 2 VDU sumos, gali būti suinteresuotas papildomai dirbti tik tol, kol išmokos ir papildomai gaunamo darbo užmokesčio suma neviršija 2 VDU.
- Ligos išmokos mokėjimo terminai ir sąlygos slaugant šeimos narius ne visada atitinka slaugymo poreikius, dėl ko sergant tam tikromis ligomis, šių terminų nepakanka ir šeimos lieka be pajamų.** Išmoka, slaugant suaugusį šeimos narį, mokama ne ilgiau kaip 7 dienas, vaikus iki 14 m. – 14 dienų. Slaugant vaikus, sergančius ligomis, dėl kurių nustatytas sunkus neįgalumo lygis, ligos išmoka nemokama juos slaugant ambulatoriškai ir kt.
- Ligos išmokos mokėjimas ne visiškai atitinka gydymosi poreikius tų asmenų, kurie savanoriškai gydomi priklausomybės (patologinį potraukį į azartinius lošimus, priklausomybės sindromą vartojant psichoaktyviąsias medžiagas).** Kai asmeniui reikia suteikti abstinencijos gydymo paslaugas stacionare (7 d.) ir tik po to tęsti gydymą pagal Minesotos programą, nedarbingumo už abu gydymo epizodus laikotarpis negali viršyti 28 d. vieną kartą per metus. Pagal galiojančią tvarką, gydymo epizodas turi būti nepertraukiamas norint gauti nedarbingumą, tačiau ne visada tai yra įmanoma dėl eilių gauti planines paslaugas. Nedarbingumo pažymėjimai gali būti išduodami tik besigydantiems stacionare.

Rengėjai pateikia taiklius argumentus (remiamasi mokslinio tyrimo išvadomis, statistiniais duomenimis, skaičiavimais), kodėl reikia spręsti šias sisteminės problemas.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMONS FORMA

Pagrindinės siūlomos priemonės:

- **Didinti minimalias motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokas nuo 6 BSI (294 Eur „neatskaičius mokesčių“ arba 276 Eur „atskaičius mokesčius“) iki 8 BSI (392 Eur „neatskaičius mokesčių“ arba 368 Eur „atskaičius mokesčius“),** siekiant, kad jos būtų didesnės nei MVPD.
- **Sudaryti galimybes asmenims, kurie gauna minimalią vaiko priežiūros išmoką, dirbti iš dalies ir nemažinti jų gaunamos išmokos,** kai gaunama minimali išmoka ir pajamos neviršija MMA (840 Eur).
- **Didinti galimybę dirbti iš dalies asmenims, kurių pajamos didelės ir kurie mokėjo didesnes socialinio draudimo įmokas.**

Siūloma aiškiai apibrėžti ir padidinti taikomą maksimalų kompensuojamąjį uždarbį tuo atveju, kai asmuo dirba ir gauna vaiko priežiūros išmoką, t.y. gaunama vaiko priežiūros išmoka (*maksimali – 2 VDU, 3774 Eur*) ir kitos pajamos neviršytų 5 VDU (9435 Eur). 5 VDU dydis pasirinktas dėl to, kad šiuo metu socialinio draudimo įmokų tarifai skaičiuojami nuo sumos, ne didesnės nei 60 VDU per metus (arba 5 VDU per mėn.). Kadangi maksimalus įmokų dydis skaičiuojamas nuo 5 VDU, asmenims, kurie mokėjo įmokas nuo didesnio darbo užmokesčio, siūloma sudaryti galimybę užsidirbti ir vaiko priežiūros išmokos nebemažinti, kol jų darbo pajamos ir išmokos neviršija 5 VDU.
- **Socialinio draudimo įmokų bazės netaikyti atskirai kiekvienoje darbovietėje turėtoms pajamoms** tais atvejais, kai kompensuojamasis uždarbis apskaičiuojamas pagal draudžiamąsias pajamas, turėtas keliose darbovietėse (*siejant su Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimams, atliktiems po to, kai Konstitucinis teismas pripažino, jog socialinio draudimo įmokų lubų nustatymas atskiriems darbdaviams prieštaravo Konstitucijai*).
- **Sudaryti palankesnes gydymuisi ligos išmokos mokėjimo sąlygas savanoriškai besigydančioms nuo priklausomybių** – pailginti mokėjimo terminą nuo 28 iki 40 dienų; sudaryti galimybę gauti ne 1, o 2 kartus per metus; išmoką mokėti ne tik gydantis stacionare, bet ir dienos stacionare.
- **Pailginti bendruosius ligos išmokos mokėjimo terminus, kurie labiau atitiktų šeimos narių slaugymo poreikius:** slaugantiems vaikus iki 14 m. – 21 d., vietoj 14 d.; slaugantiems suaugusius šeimos narius – 14 d., vietoj 7 d.; slaugantiems vaikus, kuriems nustatytas sunkus neįgalumo lygis, išmoką mokėti ir jei vaikai slaugomi ambulatoriškai.

Kartu su Įstatymu teikiamas ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimų projektas, siekiant atitinkamai suderinti teisinį reguliavimą.

Lėšų poreikis iš Valstybinio socialinio draudimo fondo (VSDF) biudžeto sudarytų: 2023 m. II pusm. – 1,75 mln. Eur (minimalių motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokų dydžių padidinimui); 2024 m. – apie 14,27 mln. Eurų (iš jų 3,5 mln. Eur minėtų minimalių išmokų padidinimui ir 10,77 mln. Eur pakeitimams dėl ligos išmokos).

Rengėjų pasiūlytos priemonės iš esmės laikytinos tinkamomis ir yra tikslingai nukreiptos į įvardytų problemų sprendimą. Siūlomos priemonės pagrįstos skaičiavimais, statistiniais duomenimis ir taikliais argumentais.

Rengėjai pažymi ir tai, kad atlikus kontrafaktinį minimalių motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokų didinimo iki 8 BSI poveikio vertinimą, analizė parodė, jog šių siūlymų tikslinė grupė nėra didelė, todėl ši priemonė neturės ženklios įtakos bendriesiems skurdo ar pajamų nelygybės rodikliams, tačiau pagerins šios tikslinės grupės finansinę padėtį ir padės užtikrinti socialinę teisingumą.

IGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Rengėjai yra numatę aiškius naujų nuostatų įsigaliojimo terminus bei išmokų perskaičiavimą ir tai pagrindę taikliais argumentais bei skaičiavimais. Siūloma:

- **Nuo 2023-07-01 įsigaliojusių nuostatų dėl minimalių motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros išmokų padidinimo (nuo 6 iki 8 BSI).** Asmenims, kuriems vaiko priežiūros išmokos paskirtos ir nebaigtos mokėti po naujų nuostatų įsigaliojimo, nuo 2023-07-01 būtų perskaičiuotos taikant 8 BSI. Asmenims, kurie teisę į minimalią vaiko priežiūros išmoką įgys iki 2023-07-01, bet dėl jos kreipsis vėliau, už laikotarpį iki 2023-07-01, bus mokama 6 BSI išmoka, o nuo 2023-07-01 – 8 BSI. Perskaičiavimas numatytas tik vaiko priežiūros išmokoms, nes jos ilgalaikės (mokamos 1–2 metus). Jau gaunantiems vaiko priežiūros išmokas, jas siūloma perskaičiuoti taikant naująjį 8 BSI dydį.
- **Nuo 2024-01-01 įsigaliojusių nuostatų dėl minimalių ir maksimalių kompensuojamųjų uždarbių.** Naujas nuostatas siūloma taikyti visiems, kuriems vaiko priežiūros išmokos paskirtos nuo 2023-01-01 ir yra nebaigtos mokėti. Taip pat nuo 2024-01-01 įsigaliojusių nuostatų dėl ligos išmokų.
- **Nuostatos dėl socialinio draudimo įmokų bazės netaikymo atskirai kiekvienoje darbovietėje turėtoms pajamoms** tais atvejais, kai kompensuojamasis uždarbis apskaičiuojamas pagal draudžiamąsias pajamas,

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

turėtas keliose darbovietėse, **įsigaliojant nuo įstatymo priėmimo.**

Seimui priėmus įstatymą, reikės patikslinti Vyriausybės nutarimu patvirtintus Ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokų nuostatus, o VSDF valdyba turės atlikti reikiamus programinės įrangos pakeitimus.

STEBĖSENA

Rengėjai nuo 2024 m. (*siejant su nauja vaiko priežiūros išmokos mokėjimo tvarka dirbant, kuri įsigaliojo nuo 2023-01-01*) planuoja stebėti kiek tėčių, kiek mamų pasinaudoja vaiko priežiūros atostogomis ir gauna išmoką, kokios trukmės išmokų mokėjimo trukmę pasirenka, kada ir kokia dalimi sugrįžta į darbo rinką, kaip grįžimas į darbo rinką keičia jų pajamas (ar išmoka mažinama, ar ne, jeigu mažinama, kokia dalimi). Remiantis šiais rodikliais numatoma vertinti visos naujos tvarkos naudą, atpažinti esančias spragas ir jas tobulinti.

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Siūlymai dėl ligos išmokos buvo rengti atsižvelgiant į asmenis su negalia atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų pasiūlymus (suderinti darbo tvarka su Lietuvos negalios organizacijų forumu, Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“).

Dėl minimalių motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokų didinimo 2022 m. buvo parengta Minimalių pajamų sistemos adekvatumo studija, kurioje mokslininkai pateikė rekomendacijas dėl minėtųjų išmokų didinimo.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Kritinių nesuderintų pastabų nėra.

Projektai suderinti su FM, TM, SAM, ŠMSM, VSDF valdyba.

Patikslinti atsižvelgiant į TM, taip pat Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas (*suderinta darbo tvarka*).

PAŽYMĄ PARENGĖ

Daiva Buivydaitė-Garbštienė

Socialinės politikos grupė, vyresnioji patarėja